

Relatoria del workshop “Diàleg ambiental i resolució de conflictes ambientals”

Data: 16 de gener de 2024

Horari: De 9h a 13h

Lloc: Sala de Graus del Campus Catalunya de la Universitat
Rovira i Virgili (Tarragona)

Enregistrament:

https://www.youtube.com/watch?v=c_9atJ7DhJw&t=11522s

Impulsa:



Promou:



Finança:



INTRODUCCIÓ

El dia 19 de gener del 2024 es va realitzar el workshop de “Diàleg ambiental i resolució de conflictes ambientals”, organitzat per INSTA - Dret Ambiental, diàleg i sostenibilitat, en col·laboració amb la Universitat Rovira i Virgili i Tésera Mediació.

En aquest workshop, organitzat en el marc del projecte “Diàleg ambiental pel futur de totes” (finançat per la Generalitat de Catalunya, Convocatòria Projectes Singulars 2023), hi van participar diferents ponents per aportar les seves experiències i coneixement relacionats amb el diàleg i la resolució de conflictes ambientals.

A la sessió hi ha participat persones de l’entitat organitzadora, INSTA, així com altres persones i entitats convidades: persones de la URV, el Cap de Servei de Fauna i Flora, l’Ajuntament de l’Hospitalet, concretament el servei de mediació, el Projecte Eudemon: diàleg entorn de les renovables de l’Alt Penedès, i el Servei de Participació Ciutadana Ambiental de la Generalitat de Catalunya.

La jornada que es va celebrar a la Sala de Graus del Campus Catalunya de la URV (Tarragona) va constar de quatre parts: en primer lloc, es va realitzar una presentació, seguidament es van tractar aspectes sobre els conflictes ambientals, medicació i el marc normatiu de referència, a continuació es va realitzar una taula rodona sobre experiències, reptes i desafiaments del diàleg ambiental i finalment els assistents van participar en una activitat en petits grups de treball, facilitada per Tésera Mediació.

DESENVOLUPAMENT DEL WORKSHOP

Benvinguda i presentació

La benvinguda i presentació de la jornada ha estat a càrrec del Dr. Antoni Pigrau Solé, Catedràtic de Dret Internacional Públic de la URV i director del Centre d’Estudis de Dret Ambiental de Tarragona (CEDAT); la Dra. Lucía Casado Casado, Professora Titular de Dret Administratiu de la URV i Investigadora principal del projecte “El nuevo rol de la ciudadanía ante la justicia administrativa” y la Dra. Paola Villavicencio Calzadilla, Jurista ambiental i investigadora a INSTA.

L’Antoni Pigrau en la seva presentació va exposar que els conflictes ambientals són un problema arreu del món i moltes vegades sorgeixen perquè no es pregunta ni es fa participar a la població sobre algun projecte que es vol impulsar en el seu territori. Per tant, una manera de solucionar aquests conflictes és a través del diàleg ambiental.

En el cas de la Lucía Casado, va exposar que en l’àmbit del dret civil i mercantil s’inclou la mediació i té un impuls molt decisiu, en el cas de la mediació administrativa no hi ha una regulació, però realment té grans potencialitats per solucionar conflictes ambientals i poder-los resoldre abans que siguin judicialitzats.

Finalment la Paola Villavicencio ha explicat com el projecte “Diàleg ambiental pel futur de totes” espera contribuir a aquesta situació, promovent la gestió i superació dels conflictes ambientals i la defensa del territori a partir del Diàleg Ambiental i la restauració de les relacions entre les parts implicades. També va explicar que el projecte preveu la realització d’una sèrie d’accions (workshops, formacions, guies i materials de comunicació, així com també una prova pilot d’un cas real) al voltant del Diàleg Ambiental i l’enfocament restauratiu.



Primera part: Conflictes ambientals, mediació i diàleg ambiental. Marc teòric i normatiu

Ponents: Joan Pons Solé, Ambientòleg i consultor especialitzat en dret ambiental a INSTA; Óscar Expósito López, Investigador Predoctoral FPI en el Departament de Dret Públic de la URV; i Lucía Casado Casado, Professora titular de dret administratiu al Departament de Dret Públic de la URV.

El **Joan Pons** va exposar que el Llibre Blanc de la Mediació determina que els conflictes socioambientals sorgeixen quan diferents actors socials tenen necessitats contraposades relacionades amb la qualitat de vida i les condicions ambientals.

D'altra banda, exposa que és important no veure els conflictes sempre com una cosa negativa, ja que no té per què ser així, i la necessitat de diferenciar els conflictes locals i supralocals. Molts conflictes sorgeixen fruit de la condició de desigualtat entre les parts. Exposar la dimensió dels conflictes: Ètica, política, sociocultural, científica i econòmica.

A l'hora de treballar en conflictes diu cal tenir molt clar aquelles posicions en les quals hi pot haver un possible acord per començar a treballar a partir d'aquesta situació. També és important no negar l'existència d'un conflicte perquè d'aquesta manera continuarà creixent, i aquí introdueix el terme de l'escalada.

També dona les eines per desescaladar un conflicte i descriu que si aquest es fa de manera judicial la situació pot empitjorar, cal assumir que no es tindrà acord amb tot, cal un moderador extern, cal que tots els arguments de les parts s'escoltin, es necessita unes regles clares i tenir en compte que l'objectiu se centra en arribar a un acord. Aquí també introdueix l'eina de la "Comunicació No Violenta" com a mecanisme per a la gestió de conflictes.

Seguidament, va exposar els tipus de conflictes a Catalunya d'escrits per un informe del Síndic al 2018:

- Urbanístics.
- Gestió d'espais naturals.
- Control efectiu de la contaminació.
- Conflictes generals per la planificació energètica.

A més de les principals conclusions de l'informe on es destaca que els processos participatius no eren clars i entenedors, l'avaluació ambiental estava generada per aconseguir una declaració de viabilitat i no tant per reduir els impactes al medi ambient, tot i que es realitzés la participació no s'arribava a un acord i existeix una dificultat per accedir a la informació.

Finalment, va exposar les vies d'INSTA sobre aquesta matèria sent la justícia ambiental i restaurativa, l'equitat ambiental i la mediació.

L'Óscar Expósito va exposar una contextualització sobre els conflictes administratius i la mediació. Per saber si estem davant d'un conflicte administratiu cal tenir en compte els factors materials i els criteris socials. A més, perquè sigui un conflicte administratiu una de les parts sempre ha de ser una administració o empresa pública o empreses privades amb concessions.

D'altra banda, exposa que pot ser que l'administració no es relacioni de manera administrativa sinó privada i en aquest cas el conflicte és privat (Article 25 de la Llei de Contractes).

Moltes vegades l'administració imposa la seva posició sense tenir en compte els interessos dels particulars i la ciutadania. Els conflictes poden ser positius o negatius. També va exposar en què consta la mediació, la qual es compon per unes parts que volen arribar a un acord i on participa un tercer, que seria el mediador, el qual ha de promoure els acords. A més va identificar els principis de la mediació:

- Voluntarietat de les parts.
- El mediador ha d'actuar amb igualtat de tracte en les dues parts i no influir en el resultat.

- Confidencialitat del mediador, té secret professional. Cal tenir en compte que l'acord sí que és públic.
- S'ha d'escoltar a les dues parts.
- Ha de ser un procediment flexible.
- El mediador ha de marcar el temps.

Introdueix el principi de l'acord de la mediació, les administracions estan sotmeses a uns límits legals i la seva capacitat d'actuar és limitada. Cal respectar el principi de legalitat, l'administració està vinculada a la llei i al dret i no pot anar contra aquests dos aspectes, hi ha actuacions que ja venen determinades per la llei i, per tant, no hi podrà haver mediació, és a dir, només hi podrà haver mediació quan l'administració pugui escollir més d'una resposta.

Exposa la importància del *Pacta sunt servanda* que implica que els acords s'han de respectar, i finalment indica que si s'escoltés a la ciutadania molts conflictes no arribarien als tribunals.

La **Lucía Casado**, membre de la URV, va exposar aspectes sobre el marc jurídic de la mediació en el dret administratiu. Indica que la mediació no està regulada per la Unió Europea ni per Espanya, però hi ha un impuls en l'àmbit Europeu i, a més, hi ha una tendència cap a la mediació.

Exposa que la mediació aporta múltiples avantatges, entre elles la possibilitat de col·laboració ciutadana, anar a una administració més dialogant, permet solucionar els conflictes de forma més duradora i és més àgil, flexible i té un cost menor. Tot i l'existència d'aquests punts positius, exposa que realment l'administració no és igual a la resta, és superior i es regeix pel principi de legalitat.

D'altra banda, indica que existeix un marc jurídic insuficient i exposa:

- La llei que regula la mediació exclou la mediació amb les administracions públiques (Llei 5/2012).
- En la Llei 39/2015, la mediació apareix en un article i és l'únic que tenim per poder aplicar la mediació administrativa.
- Article 86 LPACAP: Preveu la possibilitat que l'administració pugui arribar a acords, però no especifica ni com ni amb quins continguts. No incorpora la mediació, però es pot entendre que es pot utilitzar com un dels instruments de l'administració. Però realment és un article molt limitat perquè no apareix la figura del mediador ni el procediment.
- Article 112.2 LPACAP: Preveu que els recursos administratius ordinaris es puguin substituir amb altres mecanismes entre ells la mediació, és a dir, en aquest cas sí que s'estableix la mediació com a via alternativa, però de manera molt limitada. Implica que si es vol aplicar la mediació la llei que regula la matèria ambiental ha d'indicar la possibilitat de fer-ho i si no ho indica no es pot fer. Avui en dia, en el medi ambient no es pot aplicar, i si es pogués evitaria molts procediments contenciosos.

Hi ha comunitats autònomes que tenen lleis de mediació i en alguns casos han introduït la mediació en l'àmbit administratiu com és el cas de Cantàbria. A Catalunya, els casos són molt puntuals i en cap cas ambientals, tot i això, hi ha una iniciativa de regulació de la mediació administrativa. S'estan produint avanços que incorporen la mediació en ordenances municipals, en els procediments sancionadors i també en l'àmbit del soroll i la convivència ciutadana, en el cas de l'Ajuntament de Tarragona, està plantejant una proposta d'ordenança on es reguli la mediació en tots els procediments administratius però el problema és la manca de regulació per part de l'Estat.

Pel que fa a l'àmbit d'accés a la informació pública sí que es pot aplicar la mediació, l'acord pot ser total i parcial i el mediador és un vocal del GAIP.

Finalment, exposa que es sol·liciten moltes mediacions, però de vegades se soluciona abans de començar el procediment, cal apostar per una regulació de la mediació administrativa i en el cas de la Generalitat de Catalunya ha obert a consulta pública prèvia la regulació de la mediació administrativa.

Per acabar amb aquest apartat es va fer un petit debat i van sorgir aspectes sobre com empoderar a les parts que tenen menys recursos, ja que existeix un desequilibri i cal que l'administració els escolti. D'altra banda, s'indica el paper del mediador com aspecte fonamental per l'empoderament.

Cal tenir en compte que el ciutadà pot anar a la mediació amb un expert. També existeix el problema que l'administració no sempre vol anar a mediació. En l'àmbit penal no s'especifica la mediació, tot i que des de 1995 s'ha pogut fer mediació en aquest àmbit per a adults. Això implica que és important que hi hagi una regulació perquè els jutges la facin servir, però la realitat és que el fet que no estigui regulada ha permès fer moltes coses.

Finalment, sobre l'administració pública s'exposa que existeix el problema sobre qui la representa en un procediment de mediació i la necessitat de l'existència de mediació sobre temàtica ambiental entre administracions.

Segona part: Taula rodona “Diàleg ambiental. Experiències, reptes i desafiaments futurs”

Panellistas: Ricard Casanovas Urgell, Cap del Servei de Fauna i Flora de la Direcció General de Polítiques Ambientals i Medi Natural de la Generalitat de Catalunya; Sigrid Muñoz impulsora i coordinadora del projecte Eudemon i membre del Centre per a la Sostenibilitat Territorial; Oscar Negrodo Carrillo, Coordinador del Servei de Mediació Comunitària i del Servei de Suport a les de Veïns i Veïnes de l'Ajuntament de L'Hospitalet de Llobregat; i Montse Ecija Ferrer, cap de secció d'Entitats Ambientals i Participació Ciutadana al Departament d'Acció climàtica, Alimentació i Agenda Rural de la Generalitat de Catalunya.

El **Ricard Casanovas**, Cap de Servei de Fauna i Flora, expressa que la gestió de la fauna i la flora, incloent-hi les espècies exòtiques genera problemes i conflictes, ja que

la fauna afecta a les activitats i viceversa. En aquest caso, com per exemple amb els processos de transició energètica o altres activitats que tenen un impacte amb la fauna l'administració intervé per arribar a un equilibri.

En la taula, també hi va participar la **Sígrid Muñoz** del Projecte Eudemon, sobre conflictes d'implementació d'energies renovables, l'**Oscar Negrodo** de l'Ajuntament d'Hospitalet, el qual va tractar sobre la comunicació no violenta i les pràctiques restauratives i va indicar que la mediació equilibra perquè els que hi participen s'asseuen amb les mateixes condicions, i la **Montse Écija** del Servei de Participació Ciutadana Ambiental de la Generalitat de Catalunya, els quals coordinen processos de participació ciutadana o consells de planificació i treballen per prevenir conflictes i no per resoldre'ls.

En la taula es va parlar sobre reptes que poden sorgir, desequilibris de poder, i que necessitariem per poder avançar i a continuació s'exposen les idees:

A) Reptes que poden sorgir:

Exposen que cal analitzar bé que s'ha de regular perquè si es fa malament pot ser molt limitant, a més, si s'obliga potser és contraproductiu perquè obligar no vol dir arribar a un acord, i es considera que potser és millor que no ho sigui.

Sobre la mediació ambiental no n'hi ha molts espais per fer-la i moltes vegades els agents implicats no volen mediar o directament no saben que són part del conflicte, a més alguns agents no se senten capaços de participar i cal una feina de recerca perquè coneguin tota la informació disponible, i un llenguatge planer i accessible per tothom.

S'exposa que en finalitzar el procés ha d'haver-hi un retorn perquè els participants coneguin l'impacte de les seves propostes, però si el procés s'allarga molt pot provocar fatiga dels participants.

S'indica que no tot es culpa de l'administració, que cal més empatia en el procés, saber escoltar i donar una sensació d'acompanyament a les persones.

B) Desequilibri de poder:

S'exposa que sempre cal una persona externa a l'administració per poder dinamitzar. Per evitar la desigualtat de poder cal que els mediadors empoderin als participants, elaborin una metodologia i facin accessible la participació tenint en compte els graus de coneixement.

És molt important conèixer quin és el problema que es vol solucionar, cal decidir que és rellevant per parlar i que no i saber on es vol arribar. Cal que els mediadors siguin naturals, però s'ha de tenir en compte que el mediador té les seves opinions i sentiments.

D'altra banda l'Oscar exposa que durant el procés les part no estan equilibrades i que aquella part que es feble pot canviar el rol en el transcurs de la mediació.



C) Que necessitaríem per poder avançar:

Es descriu la necessitat de construir una governança, i la imatge creativa que dona incorporar el diàleg ambiental en la resolució de conflictes. El mediador, per la seva part, ha d'intentar que les dues parts estiguin en situació de voler solucionar el conflicte, i no entrin en una dinàmica negativa que empitjori la situació. En definitiva, es proposa potenciar la cultura participativa de la nostra societat.

Tercera part: Debat i dinàmica grupal

Persones facilitadores: Aidà Almirall Serra i Lola Montejo, Tésera Mediació.

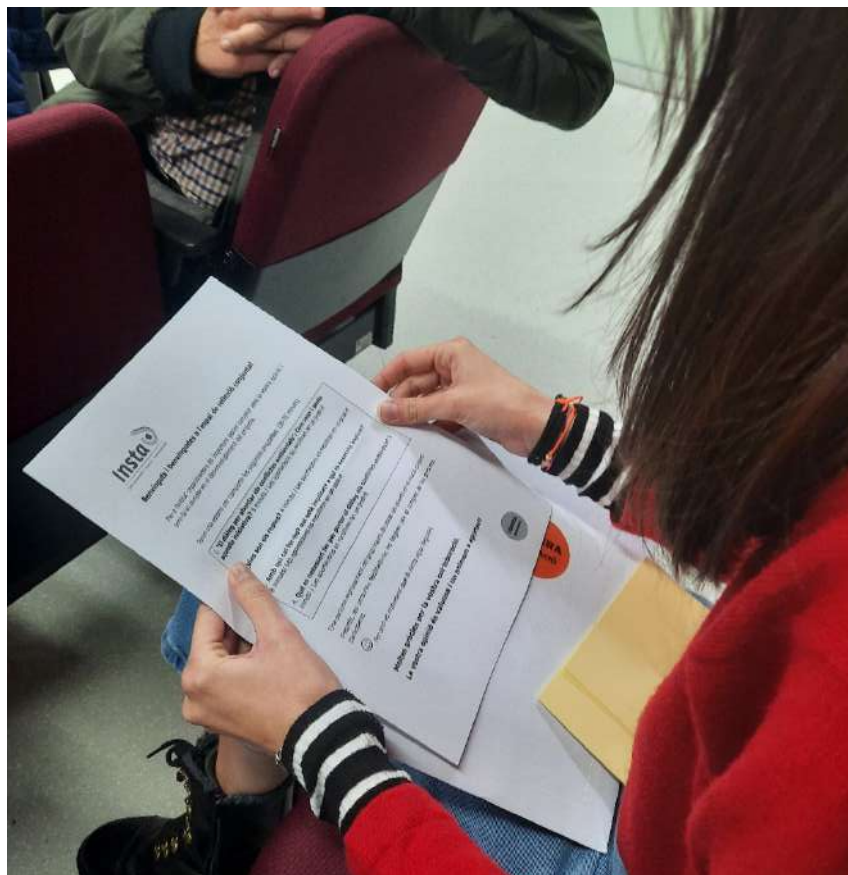
Finalment, l'esdeveniment va tancar amb un debat i dinàmica grupal (entre panelistes i públic assistent) en què es va reflexionar entorn dels conflictes ambientals del territori i el seu abordatge des de mètodes de diàleg i participació.

Aportacions activitat en petits grups de treball

Per realitzar aquesta activitat es van plantejar una sèrie de preguntes que les persones participants per grups havien d'anar respondent i anotant per finalment posar-ho en comú amb la resta. En aquest apartat s'indicaran les preguntes i s'exposaran breument els resultats.

Pregunta: El diàleg per abordar els conflictes ambientals": Com veus i sents aquesta iniciativa?

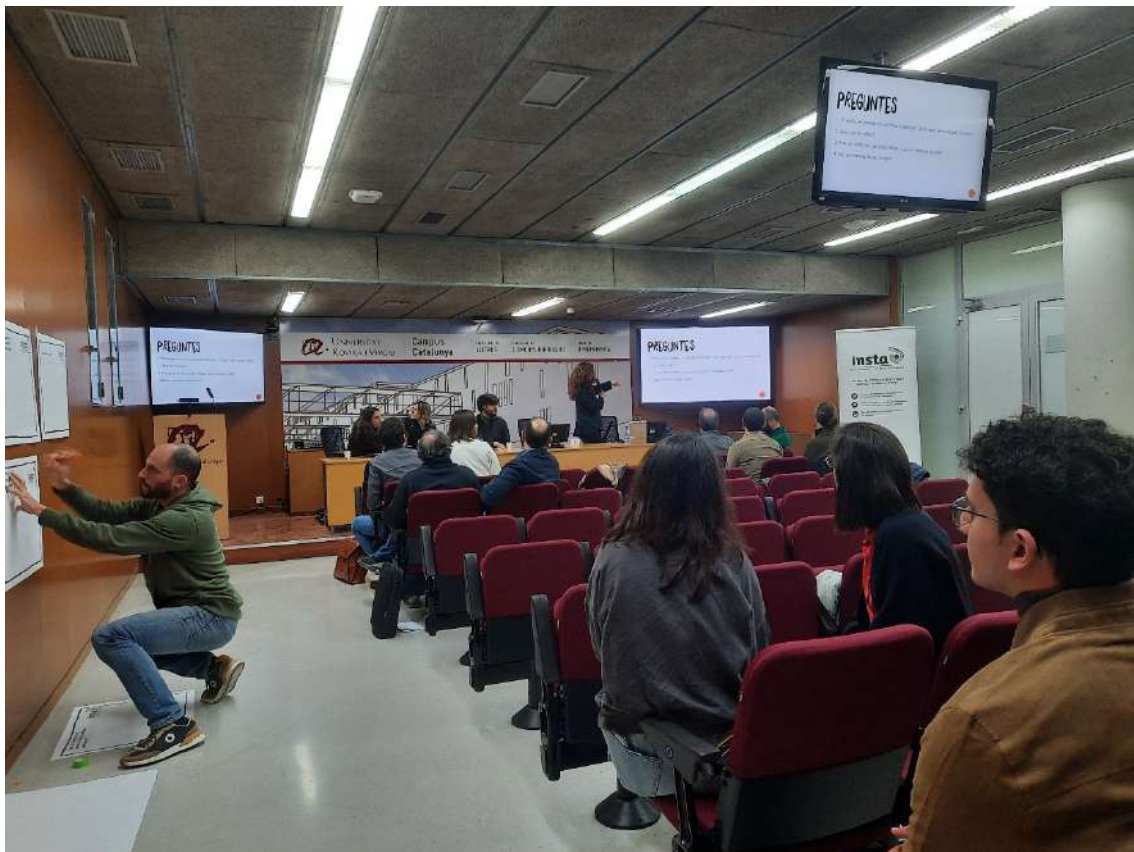
- És essencial i corresponsable, a més permet involucrar a la societat en el territori i permet la seva participació.
- Les iniciatives de construcció prèvies al conflicte són molt importants, cal tenir en compte les polítiques urbanístiques i ambientals i ampliar la direccionalitat.
- És molt important per arribar a tothom.
- Cal saber que es pot acordar.
- Cal promoure l'escolta activa.
- Manquen espais en l'àmbit rural.



Pregunta: Quins són els reptes?

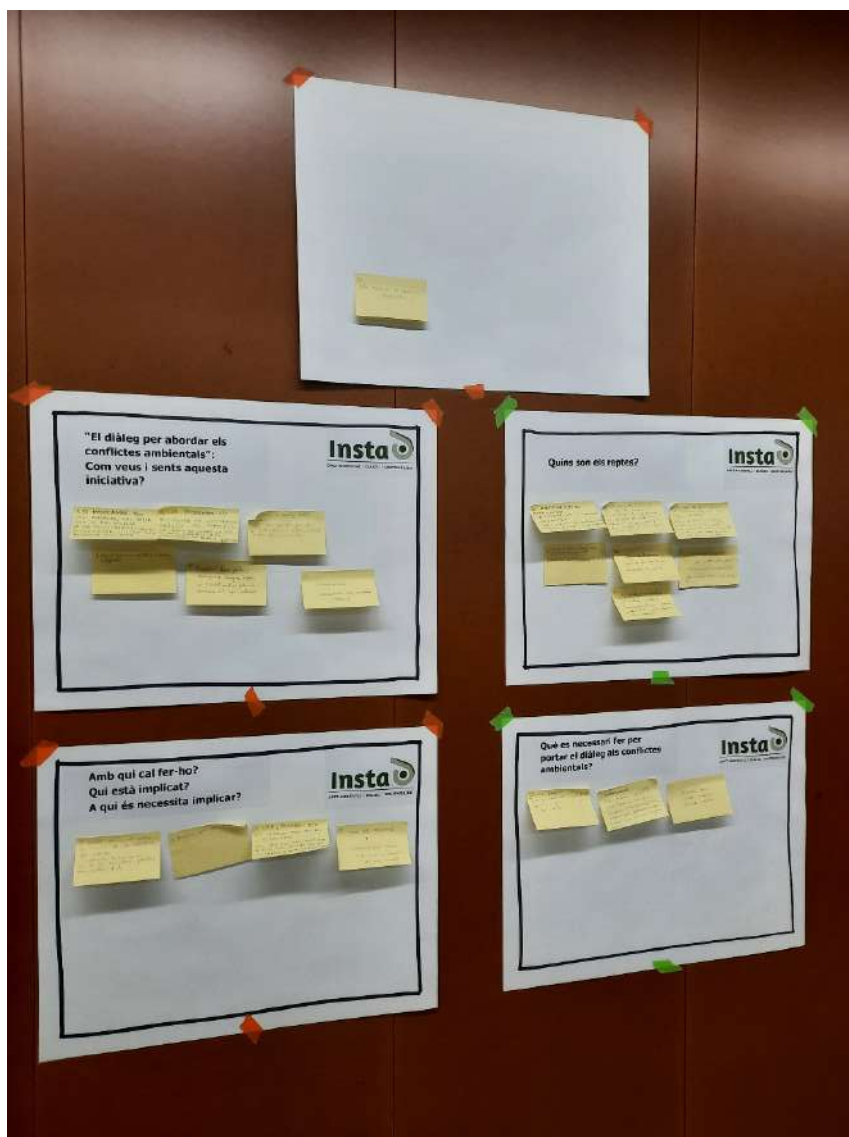
- Cal integrar en els processos aquells agents no afins i aquells que no perceben el conflicte.
- Cal fer que la participació i la responsabilitat esdevingui atractiva.
- Cal que el procés de diàleg contribueixi a la creació de xarxa, comunitat, consciència i que involucri a la societat més enllà d'assolir un acord pròpiament dit.
- Cal incrementar l'educació, la formació, la formació amb mediació ambiental, el compromís, la pedagogia i estratègies comunicatives que involucrin a periodistes i comunicadors.
- Major expertesa i divulgació en dret administratiu.
- Capacitat de mobilització i de participació limitada per part del sector social.

- Cal confiança i valentia de les parts.
- Cal comunicació i informació.
- Impossibilitat de legitimar a l'altre. Divergència profunda d'enfocaments.
- Cal identificar tots els interlocutors, conscienciar a l'administració pública i ciutadania, i tenir un marc jurídic sòlid i flexible.



Pregunta: Amb qui cal fer-ho? Qui està implicat? A qui es necessita implicar?

- Administració pública.
- Mediadors.
- Tots els interlocutors afectats i implicats o interessats.
- Cal que tot sigui accessible a tots els sectors de la ciutadania i si cal, serveis de suport.
- Periodistes.
- Actors que rebutgen ser part perquè no reconeixen el conflicte.
- Científics.
- Acompanyament tècnic per ajudar a delimitar qui està implicat.
- Empreses.
- Agents socials.
- Ecologistes.
- Plataformes.
- Universitats.



Pregunta: Que és necessari fer per portar el diàleg als conflictes ambientals?

- Conscienciar.
- Marc legal.
- Recursos econòmics.
- Voluntat política.
- Estructura administrativa.
- Espais individuals segurs durant els processos participatius.
- Proposar casos i iniciar processos.
- Començar a mediar.
- Fer divulgació.
- Fer projectes pilot per experimentar, recollir i explicar l'experiència.
- Inversió i suport científic.

- Cal reflexionar sobre si el diàleg ambiental és més conegut i acceptat en l'àmbit urbà, però sense tanta participació com en l'àmbit rural que és el que es troba més directament afectat.
- Cal atendre cada cas en concret i difondre el procés de diàleg.
- Quan hi ha dificultat d'acord entre representants es pot fer consens i que l'acord no sigui voluntat.
- Cal tenir en compte l'àmbit reglat i les necessitats socials i democràtiques.
- Cal fer procediments de mediació de qualitat i participatius amb un retorn.

